

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ПРОБЛЕМИ ТА ЗАДАЧІ

Світова економіка зіткнулася з проблемою обмеженості практично всіх видів ресурсів, що приводить останнім часом не тільки до спаду економічного росту, а й до виникнення глобальних екологічних та соціальних проблем. Одним з найбільш перспективних шляхів вирішення цих проблем вважається концепція «сталого розвитку». Проте, економіка України розвивається здебільшого без застосування принципів сталого розвитку та збалансування економічних інтересів з екологічними та соціальними принципами. У статті встановлюються основні проблеми, причини їх виникнення та принципові задачі сталого розвитку української економіки.

Ключові слова: сталий розвиток, економіка України, механізм забезпечення, проблеми, задачі

Постановка проблеми

Економічне зростання світової та національних економік протягом ХХ ст. ототожнювалось, перш за все, з економічним, технологічним розвитком та зростанням валового внутрішнього продукту. Проте наприкінці ХХ ст. і особливо на початку ХХІ ст. світова економіка зіткнулася з проблемою обмеженості практично всіх видів ресурсів, що приводить останнім часом не тільки до спаду економічного росту, а і до виникнення глобальних екологічних та соціальних проблем. Одним з найбільш перспективних шляхів вирішення цих проблем вважається концепція «сталого розвитку», яка є об'єктивною необхідністю подальшого росту як світової, так і національних економік.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Теоретичні та практичні аспекти сталого розвитку економіки України та підприємств розглядаються вченими багатьох галузей економіки, серед яких: В.М. Геєць, Ю.С. Бараш, І.П. Корженевич, Л.Г. Мельник, В.М. Тарасевич та багатьма іншими [5, 6]. Проте, і через 20 років після розповсюдження принципів та рекомендацій щодо реалізації сталого розвитку, економіка України розвивається здебільшого без їх застосування та збалансування економічних інтересів з екологічними та соціальними вимогами.

Метою даної статті є встановлення основних проблем, причин їх виникнення та принципових задач сталого розвитку української економіки.

Виклад основного матеріалу

Ідеологія сталого розвитку людської цивілізації започаткована у 1987 р. Модель сталого розвитку передбачає задоволення життєвих по-

треб нинішнього покоління людей без позбавлення такої можливості майбутніх поколінь, зокрема щодо забезпечення розв'язання соціальних, економічних, екологічних проблем. Подальшого розвитку ця ідея набула на Конференції ООН з навколишнього середовища в Ріо-де-Жанейро (1992 р.). У документі «Порядок денний на ХХІ століття» міститься 27 принципів, близько 120 проблемних полів, понад 2500 широких рекомендацій щодо інтеграції соціальної, економічної та екологічної політики в єдину політику сталого розвитку.

Використання принципів сталого розвитку впливає не тільки на якість навколишнього середовища, але й на підвищення конкурентоспроможності і продукції, і національних економік, особливо країн, що розвиваються.

Проте основою конкурентоспроможності економіки України залишаються традиційні чинники зумовлені сприятливою світовою кон'юктурою на базові низько- та середньотехнологічні категорії товарного експорту України, відносно дешевою ресурсною базою, низькою вартістю робочої сили.

Згідно з даними Всесвітнього економічного форуму, у 2010 р. серед 139 країн Україна посіла: за конкурентоспроможністю – 89 місце, за рівнем інноваційного розвитку – 62, за якістю життя – 73, за індексом розвитку людського потенціалу – 69 місце. На жаль, ці показники мають тенденцію до погіршення [1].

Незважаючи на істотне скорочення виробництва, Україна залишається однією з найпроблемніших країн світу за кількістю шкідливих викидів в навколишнє середовище. Щороку в атмосферне повітря викидається понад 10 т небезпечних для людини речовин на кожний квадратний кілометр території нашої країни. Із 163

країн Україна посідає 87 позицію в рейтингу екологічних досягнень.

Необхідно зазначити основні причини такого становища. Першою причиною такого становища є регресивність структури інвестиційної діяльності в промисловості: значною мірою за рахунок інвестицій зберігається низько технологічна структура промислового виробництва, оскільки лєвова частка інвестицій надходить у галузі III-IV укладів, зокрема добувну промисловість, виробництво харчових продуктів, металургійне виробництво, виробництво електроенергії, газу та води, а частка найбільш інноваційно активних виробництв становить менше 15 % [2].

Іншою причиною такого стану є те, що на мікрорівні сталий розвиток частіше ототожнюється зі стабільним економічним розвитком та стійким фінансовим станом. Тобто ігноруються екологічні та соціальні наслідки виробничої діяльності, що порушує змістовну сутність сталого розвитку. Такий підхід не тільки призводить до постійного збільшення антропогенного забруднення, але й гальмує економічний сталий розвиток самого підприємства [3].

Також дуже важливою причиною є те, що впровадження інноваційних технологій, здатних забезпечити сталий розвиток, та, відповідно, витрати на них здійснюються на рівні підприємств, а ефекти отримуються на рівні суспільства, а також глобальної світової екосистеми, до того ж не оцінюються належним чином.

В сучасних умовах, оцінюючи варіанти розвитку транспортної системи України та підприємств суспільного транспорту, не можна нехтувати вимогами сталого розвитку суспільства.

В значній мірі проблема сталого розвитку економіки України залежить від стану залізничного транспорту. Адже він відіграє важливу соціально-економічну роль не тільки у секторі пасажирських, а і вантажних перевезень, які забезпечують обмін товарами, і експлуатаційні витрати яких входять до собівартості продукції практично всіх галузей економіки. При цьому частка транспортних витрат у вартості продукції промисловості та сільського господарства складає 15...20 %, а по деяких видах вантажу досягає 40...50 %.

Усі ці обставини свідчать про те, що для забезпечення сталого розвитку підприємств промисловості і транспорту необхідне державне сприяння та створення механізму вирішення наступних задач:

- впровадження системи оподаткування ресурсопотоків підприємств на принципах стимулювання зменшення споживання ресурсів та забруднення довкілля;

- сприяння залученню інвестицій в інноваційні технології вищих технологічних укладів на базі новітніх досягнень науки.

Але вирішення цих задач значною мірою залежить і від рівня доходів бюджету та ВВП країни, рівень яких в Україні значно нижчий, ніж в країнах Західної та Східної Європи (рис. 1).

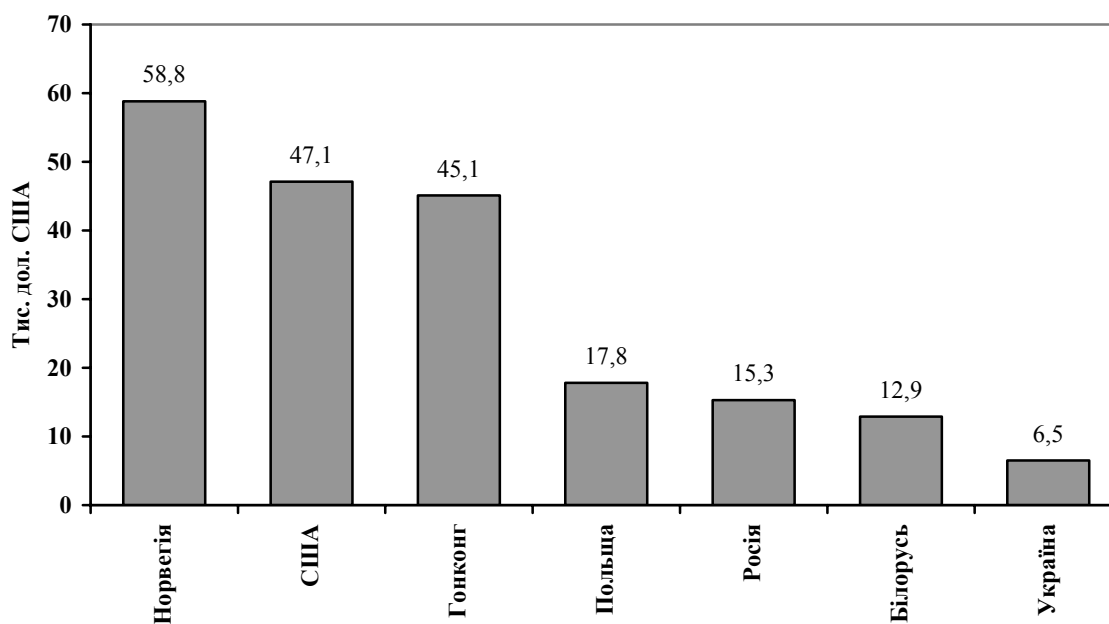

Рис. 1. ВВП на душу населення, 2010 р.

Висновки

Отже впровадження сталого розвитку в економіку потребує значних витрат, що доступно економічно розвиненим країнам, які мають необхідні для цього технології та фінансові ресурси. Тому на внутрішньодержавному рівні важливим є впровадження оподаткування, стимулюючого зниження питомої ресурсовитратності та еколого-соціальної шкідливості підприємств, а на міждержавному – створення глобального світового еколого-соціального механізму, який забезпечуватиме передачу від розвинених країн фінансових ресурсів та, найголовніше, технологій, а для впровадження принципів сталого розвитку в країнах, що розвиваються, і для яких це є найбільш необхідним.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Звіт про конкурентоспроможність України 2010. Назустріч економічному зростанню та процвітання [Електрон. ресурс] / Фонд «Ефективне управління». – Режим доступу: www.fed.org.ua
2. Геєць, В. М. Перспективи розвитку економіки України та можливий вплив на нього іннова-

ційних факторів [Текст] / В. М. Геєць // Наука та наукознавство. – 2006. – № 3. – С. 24–28.

3. Єлагін, Ю. В. Проблеми забезпечення сталого розвитку суспільного транспорту та суспільні транспортні витрати [Текст] / Ю. В. Єлагін // Вісник екон. транспорту та промисловості. – Вип. 35. – Х.: УкрДАЗТ, 2008. – С. 254–256.
4. Програма дій по подальшому здійсненню Порядку денного на ХХІ століття, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 23-28 червня 1997 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/russian/conferen/summit5/ag21.htm>
5. Бараш, Ю. С. Сравнение видов транспорта с учетом устойчивого развития общества [Текст] / Ю. С. Бараш, И. П. Корженевич, П. А. Лихопек // Вісник Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. – 2008. – Вип. 28. – Д.: Вид-во ДНУЗТ, 2008. – С. 210–214.
6. Мельник, Л. Г. Устойчивое развитие: теория, методология, практика [Текст] : учебник / Л. Г. Мельник, В. М. Тарасевич, Е. А. Завгородняя; под науч. ред. Л. Г. Мельника; Сумской гос. ун-т МОН Украины. – Сумы: Универс. книга, 2009. – 1216 с.

Надійшла до редколегії 14.12.2011.
Прийнята до друку 20.12.2011.

Ю. В. ЕЛАГИН

МЕХАНІЗМ ОБЕСПЕЧЕННЯ УСТОЙЧИВОГО РОЗВИТКУ: ПРОБЛЕМИ І ЗАДАЧІ

Економіка стикнулася з проблемою обмеженості практично всіх видів ресурсів, що приводить в останнє время не тільки до спаду економічного зростання, але і до виникнення глобальних екологічних і соціальних проблем. Одним з найбільш перспективних шляхів рішення цих проблем вважається концепція «устойчивого розвитку». Однак економіка України розвивається по більшій частині без застосування принципів устойчивого розвитку і балансування економічних інтересів з екологічними і соціальними принципами. В статті обумовлені основні проблеми, причини їх виникнення і принципові задачі устойчивого розвитку української економіки.

Ключевые слова: устойчивое развитие, экономика Украины, механизм обеспечения, проблемы, задачи

Yu. V. ELAGIN

MECHANISMS ENSURING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT: PROBLEMS AND TASKS

A world economy ran into the problem of limit nature of practically all types of resources that results lately not only in the slump of the economy growing but also to the origin of global ecological and social problems. One of the most perspective ways of decision of these problems, i.e. the conception of "sustainable development" is considered. However, the economy of Ukraine develops mostly without application of principles of sustainable development and balancing the economic interests with the ecological and social principles. In the article the basic problems, reasons of their origin and fundamental tasks of sustainable development of Ukrainian economy are conditioned.

Keywords: sustainable development, Ukrainian economy, mechanism of ensuring, problems, tasks